

Barents Observer

- Prosessen

- Historien om hvordan fylkespolitikere i Nord-Norge forsøkte å stanse den redaksjonelle friheten til den eneste norske nettavisen som publiseres på russisk.

”Vi må passe på at Barents Observer ikke skriver ting som kan skade Barentssamarbeidet.”

Ordene fra fylkesordfører i Finnmark, Runar Sjøstad, falt som en bombe for de ansatte i Barents Observer. Med en setning snudde han opp ned på et av de mest grunnleggende pressefrihetsprinsippene i Norge. Et prinsipp redaksjonen i Barents Observer har styrt etter i alle år; journalistikk uten innblanding fra eierne.

Uttalelsen fra Runar Sjøstad kom under møtet i Representantskapet til Barentssekretariatet i februar 2015.¹ Representant Jørn Haga fulgte opp Fylkesordføreren utsagn ved å tillegge ”Barents Observer må jo ikke gjøre noe annet enn å *observere*.”

I innkallingen til Representantskapsmøtet var innstillingen at Redaktørplakaten skulle knesettes.²

Dette ble enstemmig vedtatt på styremøtet i desember 2014. Redaktørplakaten skulle formaliseres. Behovet for å understreke den redaksjonelle friheten hadde lenge vært påpekt av redaksjonen. Den negative utviklingen for media i Russland var påtrengende. For Barents Observer, som i det daglige arbeider i grenseregionen, ofte på russisk side av grensen, ble sikkerhet og trygghet viktigere. For Barentssamarbeidet, som i sin tid ble grunnlagt på ønske om demokrati, ytringsfrihet og mellomfolkelig trygghet, var Barents Observer en solid og respektert kilde til uavhengig journalistikk. Å sikre dette arbeidet videre var ingen selvfølge. Sterke krefter i Russland har de siste årene systematisk tatt knekken på fri medier og nøytralisert uavhengige journalister og redaktører.

At denne negative trenden også kunne påvirke arbeidet for redaksjonen i Kirkenes, som er det eneste nyhetsmedium i Norge som publiserer på russisk, ble veldig tydelig etter harde utfall mot Barents Observer fra Russlands Generalkonsul i Kirkenes tidligere i 2014.³ Generalkonsulen påsto blant annet at Barents Observer var et talerør for den norske regjering siden redaksjonen driftes av Barentssekretariatet som igjen finansieres av Utenriksdepartementet. Sinneutbruddet fra den russiske diplomaten kom med henvisning til en kronikk

¹ Representantskapet (eierskapsmøte) består av 3 folkevalgte politikere fra hvert av eierfylkene til Barentssekretariatet Nordland, Troms og Finnmark. Totalt 9 representanter, hvorav fylkesordfører/rådsleder fra hvert fylke er med.

² Redaktørplakaten er en erklæring (avtale) mellom Redaktørforeningen og Mediebedriftenes Landsforening) om redaktørens uavhengighet, plikter og ansvar.

³ Generalkonsul Mikail Noskov innlegg på årsmøtet til journalistnettverket Barents Press, april 2014.

Barents Observer publiserte hvor Moskvas ulovlige annektering av Krimhalvøya tidligere på året var omtalt.

For redaksjonen i Barents Observer er uavhengighet og troverdighet nøkkelord for det journalistiske arbeidet. Likt alle andre medier i et demokratisk samfunn. I Norge er det Redaktørplakaten som sikrer redaksjonell troverdighet og legitimitet i den viktige samfunnsrollen Barents Observer som nyhetsmedium har på kryss av landegrensene i nord.

Hva skjedde så i forkant av at fylkespolitikere i nord snudde i døra og ikke ville formalisere Redaktørplakaten?

En høytstående kilde i det offisielle Norge sier til NRK at den russiske etterretningstjenesten FSB mente at Barents Observer ikke tjente forholdet mellom Norge og Russland. ”Jeg ble bedt om å gjøre noe med problemet,” sier kilden som sier FSB ba Norge om å bringe Barents Observer til taushet.⁴

NRKs kilde er ikke fra fylkeskommunene. Hvordan FSB har påvirket fylkeskommunenes syn på Barents Observer sin journalistikk og pressefrihet vites ikke. Fylkesordfører Sjøstad sitt utsagn ”... *passe på at Barents Observer ikke skriver ting som kan skade Barentssamarbeidet*” er i alle fall ikke til å misforstå.

Norske politikere tar «en Putin»

Kommentar

Nærheten til Russland gjør at nordnorske politikere tydeligvis lar seg inspirere av president Vladimir Putin.

AV OLE KRISTIAN STRØM
PUBLISERT 26.05.2015

- Ole Kristian Strøm, VG

Innstillingen til vedtak fra Barentssekretariatets styre til Representantskapsmøte om å følge Redaktørplakaten ble trukket dagen før møtet 4. februar 2015. Styreleder Stein Ovesen orienterte ikke de ansatte i Barents Observer om at Runar Sjøstad i lag med fylkesrådelederne i Troms og Nordland, Line Fusdahl og Tomas Norvoll, grep inn og stanset saksfremlegget. Ikke noen fra redaksjonen ble bedt med for å orientere for politikerne. Møtet fant sted under 10 meter fra redaksjonslokalene til Barents Observer. Representantskapsmøter er åpne og redaksjonen satt således på tilhørerplass.

⁴ NRK Dagsnytt, 3. Oktober 2015, samt web: https://www.nrk.no/norge/kilde-til-nrk_-_russisk-etterretning-ba-norge-om-a-bringe-barentsobserver-til-taushet-1.12583998

Styreleder Stein Ovesen fortalte at saken ble omgjort fra en vedtakssak til en orienteringssak og la frem forslag om at en skulle sjekke videre med Utenriksdepartementet om hvordan de eventuelt stilte seg til redaksjonell frihet og formalisering av Redaktørplakaten.

Det styreleder ikke sa er at han på dette tidspunktet utmerket godt vet hva som er Utenriksdepartementets posisjon. Dette ble i klartekst fremført av Statsekretær Bård Glad Pedersen i et møte Stein Ovesen og sekretariatsleder Pia Svensgaard hadde i Oslo 3. desember 2014.

Ovesens og Svensgaards usannhet videreføres i referatet fra påfølgende styremøte 28. april 2015.⁵

Utover hele våren legger redaksjonen i Barents Observer frem det ene argumentet etter det andre overfor styreleder om hvorfor eierne ikke kan sette en strek over den redaksjonelle friheten. Det dreier seg om presseetikk, rolleavklaring, sikkerhet på reportasjereiser i Russland, troverdighet og om å sikre ytringsfriheten i det grenseregionale samarbeidet med Russland i en tid hvor dette er under sterkt press fra russiske myndigheter. I møte med redaksjonen 6. mai argumenterer styreleder sterkt for at Barents Observer ikke må skrive saker som tar til orde for debatt om fylkenes egne politiske vedtak.

For reporterne i Barents Observer er beskjeden fra styret og politikerne entydig; Skriv hva dere vil, men ikke ta opp spørsmål som provoserer russerne eller politikerne i Nord-Norge.

I sitt neste Representantskapsmøte i mai 2015 vedtas således at Redaktørplakaten ikke skal følges.

Redaksjonen i Barents Observer går da for første gang ut i offentligheten og protesterer mot vedtaket. I et innlegg i egen nettavis skriver en samlet redaksjon: *”De redaksjonelle medarbeiderne er dypt bekymret for fremtiden for Barents Observer etter at eierne har vedtatt å begrense avisens redaksjonelle rettigheter og mandat til å følge prinsippene for en fri presse.”*⁶

Redaksjonen argumenterer blant annet med følgende; *”I en tid med repressiv pressefrihet i Russland, finner vi det dypt bekymringsverdig at politiske ledere i Nord-Norge vil begrense Barents Observers rolle som formidler av nyheter og*

⁵ Sak 24/2015 – styremøte 3/2015.

⁶ Owners clampdown on Barents Observer, 21. mai 2015.

<http://barentsobserver.com/en/politics/2015/05/owners-clamp-down-barentsobserver-21-05>

meninger som kan vurderes som kritiske til nedhøvlingen av demokratiske stemmer.”

Med henvisning til overnevnte protest innledes oppsigelsessak mot redaktør Thomas Nilsen. Fylkesrådsleder i Nordland griper også politisk inn og siteres i NRK på at ”*Thomas Nilsen er illojal.*”⁷ Oppsigelsen av Redaktøren lar imidlertid vente på seg til etter fylkestingsvalget i september 2015.

De nordnorske politikernes vedtak om å ikke følge Redaktørplakaten får stor oppmerksomhet, i Norge, i Russland og ute i verden. Naturlig nok, Norge ligger på 2. plass etter Finland i den internasjonale rangeringen av pressefrihetens vilkår i verden. Redaksjonen i Barents Observer får støtte fra Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening, Presseforbundet, Stiftelsen Fritt Ord, Barents Press, Stortingspolitikere og en rekke nasjonale mediekommentatorer.

Reidun Kjelling Nybø
@ReidunN

Following

Rimelig umusikalsk av eierne å kneble
[@BarentsObserver](#) mens [#pressefriheten](#) i
Russland er på et lavmål [@HighNorthNews](#)
highnorthnews.com/redaktorplakat ...

Translate from Norwegian

RETWEETS 7 LIKES 3

3:23 AM - 28 May 2015

Fylkesordfører Runar Sjøstad i Finnmark forsvarer vedtaket om at Barents Observer ikke skal være en fri nyhetsformidler. I flere intervjuer skylder han på Utenriksdepartementet. Til Finnmarken sier Sjøstad: ”*UD ønsker et informasjonsnettsted; ikke en uavhengig avis. De var veldig tydelige på det.*”⁸

Fylkesordførerenes løgn får Utenriksdepartementet til å hoppe i taket.

I en e-post til styreleder i Barentssekretariatet, med kopi til media, skriver UD: «*Det er ikke riktig slik det er blitt fremstilt i noen medier at UD ønsker at Barents Observer skal være et informasjonsnettsted, og ikke en uavhengig avis. Tvert imot er UDs syn at det er en fordel om den fortsatt har en mest mulig uavhengig linje. Det vil være viktig for dens troverdighet og legitimitet. Dette*

⁷ Intervjue med Tomas Norvoll, NRK Finnmark 9. juni 2015.

<https://www.nrk.no/finnmark/gar-hardt-ut-mot-barents-observer-redaktor-1.12400251>

⁸ Intervju med Runar Sjøstad, Finnmarken, 21. Mai 2015.

<https://www.ifinnmark.no/sor-varanger/nyheter/ansatte-i-avis-knallhardt-ut-mot-politikerne-i-nord-eierne-vil-sensurere-oss/s/5-81-58862>

ble også formidlet av statssekretær Bård Glad Pedersen i møte 3. desember 2014 med daværende styreleder Stein Ovesen og daglig leder Pia Svensgaard.»⁹

Den direkte beskjeden fra politisk ledelse i Utenriksdepartementet får ikke de nordnorske fylkespolitikere til å endre mening. De står på vedtaket. Et vedtak som fort får stor oppmerksomhet også i russiske medier.

I en tid med stadig sterkere press mot den journalistiske friheten, særlig i Russland, fremstår det som et stort paradoks at Fylkesordføreren i Finnmark og Fylkesrådslederen i Nordland griper direkte inn mot Barents Observer som de gjør i denne prosessen. Vedtaket om at Barents Observer ikke skal følge Redaktørplakaten er en aktiv handling mot det frie ord. Barentssamarbeidets opprinnelige formål om å bidra til demokrati, ytringsfrihet, mellomfolkelig samkvem, kunnskap og politisk samarbeid på tvers av grensene i nord står i underlig kontrast til fylkespolitikernes handlinger i prosessen mot Barents Observer.

Styreleder i Barentssekretariatet, Stig Olsen, sier i følge eget referat fra møtet med redaksjonens Trude Pettersen og Thomas Nilsen 29. mai; *”...slik situasjonen er nå, vil han anbefale de ansatte i BarentsObserver om å være forsiktige med å publisere stoff som provoserer eierne ytterligere.”*

Redaksjonen tok trusselen på største alvor, men var aldri i tvil om at Olsens utsagn selvsagt måtte ignoreres da det er lovstridig, jf. Mediefridomsloven.

Hvis redaksjonen i Barents Observer skulle fulgt pålegget om å ”ikke skrive ting som kan skade Barentssamarbeidet” eller vært *”forsiktige med å publisere stoff som provoserer eierne ytterligere”* ville Redaktørplakatens prinsipper være tilsidesatt. Å nekte redaksjonell frihet gjennom Redaktørplakaten ville medført at Barents Observer mistet den troverdigheten og legitimitet avisen hadde opparbeidet gjennom 12 års virke. Troverdighet kan ikke vedtas i et politisk

⁹ E-post til Styreleder Stig Olsen (CC. til media og Barents Observer) fra Direktør Christian H. Lysten i Utenriksdepartementet av 22. mai 2015.

vedtak. Troverdighet handler om lesernes tillitt til at journalistikken som presenteres er fri og uavhengig.

- Eierne har totalt rasert Barentsobservers troverdighet i Russland.

Stein Sneve, Avisa Nordland

Derfor valgte redaksjonen å protestere mot vedtaket. Ytringsfriheten er ikke bare en demokratisk og grunnlovsfestet rett.¹⁰ En redaktør har plikt til å informere leserne når den frie stemme trues slik den oppsiktsvekkende nok ble i prosessen mot Barents Observer.

Fylkespolitikere sier i vedtaket hvor de nekter Redaktørplakaten at Barents Observer skal ”*fortsette som før.*” Dette er både en selvmotsigelse og et brudd på mediefridomsloven. Det er ikke mulig å være halvveis uavhengig. Enten så må man være et rent informasjonsnettsted og ærlig om det, eller så må en forplikte seg til Redaktørplakaten.

Kjerneprinsippet i Redaktørplakaten, om redaktørens uavhengighet av eier/utgiver, er også lovfestet gjennom ”Lov om redaksjonell fridom” (Mediefridomslova).

Mediefridomsloven¹¹ omfatter ”*publikasjoner som driv journalistisk produksjon og formidling av nyheter, aktualitetsstoff og samfunnsdebatt.*” (§ 2 første ledd) og ”*elektroniske massemedium som har tilsvarende føremål og funksjon som medium nemnde under nr. 1. og 2.*” (§ 2 tredje ledd). Det er således ingen tvil om at Barents Observer omfattes av loven. I §4 heter det: ”*Eigaren av medieføretaket eller den som på eigaren sine vegner leier føretaket, kan ikkje instruere eller overprøve redaktøren i redaksjonelle spørsmål.*”

De nordnorske fylkespolitikernes vedtak om å ”*fortsette som før*” men ”*ikke følge Redaktørplakaten*” strider således mot loven.

Dette ble også avgjørende når Barentssekretariatet ble tvunget til å trekke avskjedigelsen av Thomas Nilsen. ”*Barents Observer er omfattet av mediefridomslova, og oppsigelse av en redaktør på bakgrunn av at han nekter å rette seg etter instruksjoner som strider mot lovprinsippet om redaksjonell*

¹⁰ Grunnlovens §100

¹¹ Lov om redaksjonell fridom i media, ikrafttredelse 01.01.2009

uavhengighet, vil være usaklig etter arbeidsmiljøloven,” argumenterte Norsk Journalistlag i saken. Nilsen fikk jobben tilbake og en solid økonomisk kompensasjon.

Verken redaktøren eller de to andre reporterne i Barents Observer kunne imidlertid fortsette å jobbe under et eierskap som ikke sikret grunnleggende pressefrihet. Alle tre avsluttet arbeidsforholdet til Barentssekretariatet og relanserte Barents Observer som en journalist-eid avis hvor Redaktørplakaten, pressefrihet og grunnleggende ytringsfrihetsspørsmål står helt sentralt.

Fylkeskommunene, ved styret i Barentssekretariatet, svarte med å varsle søksmål mot Barents Observer. Styrelederens sinne og hevngjerrighet dirret i veggene. Varselet om søksmål fikk UD til å reagere. Departementet ga klar beskjed om at det bare er å glemme å bruke av prosjektstøtten fra UD til ”*rettsaker som ikke åpenbart tjeners Barentssekretariatets hovedformål.*”

Fylkeskommunenes varsel om søksmål skapte også stor oppstandelse i det norske Russlands-miljøet. Et opprop med krav om å stanse forfølgelsen av Barents Observer ble signert av 45 forskere landet rundt.¹²

Å varsle søksmål etter at redaksjonen i Barents Observer ikke lengre deler kontor med Barentssekretariatet viser med all tydelighet at fylkeskommunene hele tiden har vært ute etter å stoppe den frie journalistikken redaksjonen i Barents Observer utøver i grenselandet mot Russland.

Aldri tidligere i norsk historie har det skjedd at en fylkeskommunal instans har varslet et søksmål mot en uavhengig redaksjon fordi journalistene ønsker å gjøre jobben sin som samfunnets demokratiske voktere.

Måtte det ei heller aldri skje igjen.

¹² <https://thebarentsobserver.com/en/2015/10/researcher-calls-stand-independent-barents-observer>

Fratatt datamaskiner, foto- og videoutstyr var det med minimale ressurser redaksjonen restartet nettavisen, under navnet The Independent Barents Observer, 22. oktober 2015. Med to gamle bærbare PCer og to mobiltelefoner som produksjonsutstyr fikk imidlertid avisen raskt like mange lesere som den forrige utgaven. Unntak var de russiske leserne. I starten var det av økonomiske årsaker ikke mulig å drifte den russisk-språklige siden. Denne kom først online igjen tidlig i oktober 2016, da med finansiell støtte fra Utenriksdepartementet.

Kort tid senere, den 29. november 2016, leverer den russiske ambassaden i Oslo en liste over norske borgere som nektes innreise i Russland. Denne såkalte ”stopp-listen” er et russisk motsvar på EUs sanksjonsliste mot Russland som også Norge følger. Barents Observer redaktør Thomas Nilsen får 8. mars 2017 beskjed om at han står på denne listen da han blir stoppet av FSB på grensekontrollstedet Borisoglebsk og fortalt at han nektes innreise til Russland frem til november 2021.

Nilsen er første Nordiske journalist som får beskjed om at han står på sanksjonslisten. Norsk journalistlag protesterer overfor Russlands ambassade. Den Europeiske journalistføderasjonen (EFJ) melder saken inn for Europarådets Media freedom alerts og saken får stor oppmerksomhet i Russland.

Ingen forklaring blir gitt på hvorfor lille Barents Observer er den første til å få sin redaktør listet på sanksjonslisten. Etter samtaler med Russlands Generalkonsul i Kirkenes er det all grunn til å tro at Barents Observer blir oppfattet som et problem for Russland i nord fordi avisen også skriver om ting som er problematiske i Barentssamarbeide og fordi artiklene også publiserer på russisk for et russisk publikum.

Generalkonsulen ordlegger seg slik at han på generelt grunnlag anbefaler Barents Observer å heller enn å være kritisk bør skrive en serie artikler som kan forklare aviser i Sør-Norge at medias rolle er å være brobygger mellom Norge og Russland, og ikke skrive artikler på en måte som skader forholdet.¹³

På dette punktet sammenfaller fylkespolitikernes syn på den journalistiske friheten til Barents Observer med synet til russiske embetsmenn og FSB.

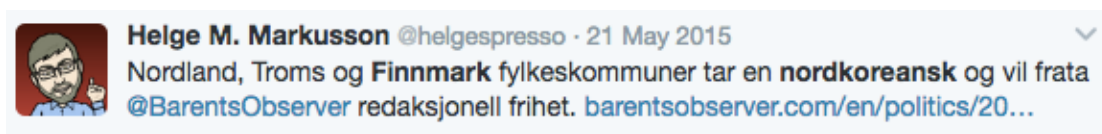
¹³ Møte med Generalkonsul Sergei Shantunovskiy-Byurno, 9. Mars 2017

Et utvalg twitter-sitater:

Richard Milne er Norden og Baltikum korrespondent for Financial Times.

Louise Callaghan er Skandinavia korrespondent for The Sunday Times

Fakta om Barents Observer

Etablert av Atle Staalesen (enkeltmannsbedrift) 16. september 2002 som en nettavis med formål å fokusere på journalistikk i Barentsregionen med særlig vekt på grenseregionen mot Russland. Virksomheten ble først drevet under domenet www.barentsnews.net. Fra 2003 ble nettavisen videreført under navnet BarentsObserver og domenenavnet www.barentsobserver.com.

Barents Observer har alltid publisert på både engelsk og russisk for et internasjonalt publikum.

I januar 2005 ble redaktør Atle Staalesen enig med Barentssekretariatet at sistnevnte skulle få sette sin logo på nettavisen. Staalesen hadde på dette tidspunktet begynt å jobbe som rådgiver i Barentssekretariatet med ansvar for blant annet helsesamarbeid. Parallelt fortsatte han arbeidet med Barents Observer som allerede da ble ansett for å være et fyrtårn i grensejournalistikk i Barentsregionen.

Sammen med Trude Pettersen og Thomas Nilsen videreutviklet Atle Staalesen Barents Observer til å bli et stadig mer referert og omtalt nettavis i nord. Fra 2009 har Thomas Nilsen vært redaktør. Det er fortsatt Atle Staalesen som eier navnet © Barents Observer.

I mai 2015 forsøkte de nordnorske fylkespolitikere Tomas Norvoll og Runar Sjøstad med flere å stanse Barents Observers redaksjonelle frihet ved å nekte redaksjonen å følge Redaktørplakaten. Vedtaket førte til en opprivende debatt som ente med at hele redaksjonen trakk seg ut av Barentssekretariatet for å sikre den redaksjonelle friheten og videreførte nettavisen under navnet The Independent Barents Observer fra oktober 2015.

The Independent Barents Observer har Norges største Redaktørplakat godt synlig på veggen i redaksjonslokalet.

Fri og uavhengigjournalistikk fra Barentsregionen, Russland og Arktis finner du på thebarentsobserver.com (engelsk og russisk).

